

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

Освітньо-наукова програма

підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» «Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих» / «Work Psychology and psychological support adult education»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни «Психологічний супровід інклюзивної освіти»

Розробники: Четверікова Наталя Володимирівна (здобувач PhD), Ігнатович Олена Михайлівна (науковий керівник)

Викладач Ігнатович Олена Михайлівна

Профіль викладача <http://ipood.com.ua/data/Portfolio/Ihnatovych.pdf>

Контактний телефон 0993395457

E-mail: [lena_ignat70@ukr.net](mailto:lens_ignat70@ukr.net)

Сторінка дисципліни: <http://ipood.com.ua/phd-053/>

Консультації очні за попередньою домовленістю понеділок та четвер з 14.00 до 15.00

Онлайн-консультації за попередньою домовленістю Viber (+380993395457) в робочі дні з 9.30 до 17.30

АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

Інтенсивне впровадження в Україні культури інклюзивних відносин вимагає від психологів найперше організаційної, методичної та психологічної (емоційної) підготовки та подальшого супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу і, зокрема, педагогів, які навчатимуть осіб з особливими освітніми потребами з перших днів вступу до закладу освіти, і далі впродовж багатьох років. Якісне здійснення такого комплексного психологічного супроводу інклюзивної освіти, побудоване на принципах наукового аналізу та практичного застосування набутих компетентностей, дозволить молодим науковцям–психологам надалі упевнено організувати власну професійну діяльність в умовах інклюзивної освіти, залишаючись емоційно стійкими та ресурсним для цільової категорії учасників. Викладання дисципліни будуватиметься на діалогічній стратегії спілкування педагога з слухачами, що орієнтує тих, хто навчається, на пошук ціннісних смислів у процесі спільної творчої діяльності, коли педагог виступає в ролі помічника – консультанта, який забезпечує рівень інформаційних можливостей самостійного пошуку слухачів, здійснює корекцію і контроль набутих знань, умінь, навичок. Застосування педагогами сучасних інноваційних технологій відкриває широкі перспективи і нові можливості в освітньому процесі, дозволяє використовувати величезний об'єм інформації для досягнення мети у практичній педагогічній діяльності, доповнюючи знання власним ціннісним смислом. З метою удосконалення методичних знань, умінь і навичок організації здійснення психологічної діяльності здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» передбачено опанування варіативного курсу «Психологічний супровід інклюзивної освіти».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- I. Інклюзивна освіта у теорії та практиці сучасних психологічних досліджень.
- II. Теоретичні та практичні аспекти психологічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.
- III. Технології побудови комунікації педагогів з батьками в інклюзивному освітньому просторі.
- IV. Психологічні умови побудови комунікації всередині Команди супроводу.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни “Психологічний супровід інклюзивної освіти” є формування у слухачів уявлення про інклюзивну освіту, психологічні передумови впровадження інклюзивних цінностей в освітнє середовище, вироблення розуміння специфічних особливостей, труднощів та переваг організації інклюзивного освітнього процесу у закладах освіти, оволодіння слухачами технологіями психологічного супроводу учасників інклюзивного освітнього процесу.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Психологічний супровід інклюзивної освіти» є формування наступних компетентностей:

Загальних компетентностей:

ЗК-4. Здатність до генерації нових наукових ідей, розробки інноваційних способів професійної діяльності.

ЗК-5. Здатність до діяльності в наукових та освітніх проектах

ЗК-7. Здатність до розуміння процесів освіти дорослих.

ЗК-9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Фахових компетентностей:

ФК-1. Здатність до наукового аналізу та наукової рефлексії методологічних основ, теорій, концепцій з філософії, психології, педагогіки дотичних до проблеми освіти дорослих та психології праці.

ФК-7. Здатність створювати дослідницькі та освітні проекти у сфері освіти дорослих та її психологічного супроводу.

ФК-8. Здатність до викладацької діяльності та психологічного супроводу освіти дорослих з використанням інноваційних форм, методів, прийомів роботи..

ФК-10. Здатність орієнтації в сучасних науково-практичних підходах, засобах та техніках психологічної допомоги дорослим в різних умовах трудової та освітньої діяльності.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Під час сесії формат очний (*offline / Face to face*), дистанційний (*online*, з використанням відеоконференцз'язку на різних *online-платформах*), у міжсесійний період - дистанційний (*online*).

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Викладання дисципліни «Психологічний супровід інклюзивної освіти» можна вважати задовільним за умов досягнення слухачами **програмних результатів:**

- **ПРН 7.** Здатність діагностувати освітні потреби дорослих, проектувати та розробляти освітні технології та методи реалізації освітнього процесу з урахуванням вікових, культурологічних, професійно обумовлених особливостей різних категорій дорослих; здатність до створення сприятливого освітнього середовища.

- **ПРН 9.** Розвинена особистісна і професійна рефлексія, автономність, ініціативність, висока мотивація до професійного зростання, свідомої побудови власної освітньої траєкторії, мобільності ґрунтуючись на знаннях діючої нормативно-правової бази, що регулює сферу освіти та професійну діяльність кадрів вищої кваліфікації.

- **ПРН 12.** Здатність у викладацькій та практичній психологічній діяльності дотримуватись норм професійної етики, принципів і процедур академічної доброчесності прийнятих науковою спільнотою; виявляти лідерські якості, готовність до конструктивності і співпраці в командній роботі, будувати професійні стосунки на принципах поваги, міжкультурної толерантності.

Форми і методи діагностики успішності навчання: виконання індивідуального завдання (тестові та творчі завдання; підготовка усного виступу і презентації, розробка проекту психологічного супроводу); дискусії, колоквиум, інтерв'язія випадків; тощо.

ОБСЯГ ДИСЦИПЛІНИ

Загальний обсяг – 30

Кількість годин: лекції – 4, практичні – 6

Вид заняття	Кількість годин
Лекції	4
семінарські заняття / практичні / лабораторні	6
самостійна робота	20

ОЗНАКИ ДИСЦИПЛІНИ

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів / годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Нормативна/ вибіркова
2020 -2021рр.	II-III	3-6	053 «Психологія»	1,0 /30	4	Залік	Вибіркова

ПРЕРЕКВІЗИТИ

Ефективність вивчення дисципліни «Психологічний супровід інклюзивної освіти» значно підвищиться, якщо здобувач зацікавлений у пошуку можливості для розвитку професійно значущих знань, умінь і навичок, способів мислення, інших особистісних якостей, а також способу їх використання задля самореалізації особистості як професіонала; має навички самостійної роботи з різними джерелами інформації й використання сучасних ІТ технологій у власній педагогічній діяльності; обізнаний із понятійним апаратом інклюзивного освітнього процесу, базовими теоретичними уявленнями про осіб з інвалідністю, опанував на рівні магістратури дисципліну «Психологія консультування», «Психологічний супровід різних категорій дорослого населення».

ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ /ОБЛАДНАННЯ

У період сесії використовуються медіапроектор, комп'ютер; бажано мати мобільний пристрій (телефон) із завантаженими необхідними додатками, месенджерами та програмами для участі у практичних заняттях та оперативної комунікації з адміністрацією, методистом та викладачами з приводу проведення занять та консультацій.

У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу) та оргтехніку для комунікації з адміністрацією, методистом, викладачами та підготовки (друку) практичних самостійних робіт.

ПОЛІТИКИ ДИСЦИПЛІНИ

При організації освітнього процесу в ІООД імені Івана Зязюна НАПН України майбутні доктори філософії, викладачі, адміністрація діють відповідно до: Положення про самостійну роботу студентів; Положення про організацію освітнього процесу; Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів; Положення про практику студентів; Положення про рейтингову систему оцінювання знань; Положення про академічну доброчесність; Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тиждень, дата, години	Тема, основні питання	Форма діяльності (заняття) / формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінки	Термін виконання
Згідно з розкладом	Змістовий модуль I. Інклюзивна освіта у теорії та практиці сучасних психологічних досліджень. Тема 1.1. Інклюзивна освіта у теорії та практиці сучасних психологічних досліджень.	Лекція / Face to face або <i>Online</i>	Презентація, методичні рекомендації; наочність та засоби технічного забезпечення	№1; 11; 12; 13; 14.	2 години. Завдання 1. Розробіть план-сценарій обговорення питання визначення переваг та недоліків упровадження інклюзії для учасників освітнього процесу. Завдання 2. Здійсніть аналіз сучасної нормативної документації з теми інклюзії в освіті.	10 балів	Згідно з розкладом
Згідно з розкладом	Тема 1.2 Теоретичні та практичні аспекти психологічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.	Практичне заняття / Face to face або <i>Online</i>	Презентація; методичні рекомендації; методичні матеріали, що забезпечують виконання самостійної роботи слухачів; наочність та засоби технічного забезпечення..	№ 4; 6; 7; 12; 19; 20; 22.	2 години. Завдання 1. Визначте різні та спільні погляди на проблему психологічного супроводу адаптації дітей дошкільного та шкільного віку з ООП у закладі освіти Завдання 2. Виявіть, в чому полягає специфіка психологічного супроводу дітей та підлітків з психофізичними, інтелектуальними, емоційно-поведінковими розладами. Завдання 3. Дайте опис заходів щодо профілактики сегрегації та булінгу здобувачів освіти з ООП.	10 балів	Згідно з розкладом
Згідно з розкладом	Змістовий модуль II. Технології побудови	Практичне заняття /	Презентація; методичні	№ 2;12;13; 14; 15; 16; 17; 18;	2 години. Завдання 1. Розробіть	10 балів	Згідно з розкладом

	<p>комунікації педагогів з батьками в інклюзивному освітньому просторі. Тема 2.1. Технології побудови комунікації педагогів з батьками в інклюзивному освітньому просторі.</p>	<p>Face to face або <i>Online</i></p>	<p>рекомендації; методичні матеріали, що забезпечують виконання самостійної роботи слухачів; наочність та засоби технічного забезпечення.</p>	<p>20; 21,22.</p>	<p>таблицю категорій та відповідальності батьків дітей з ООП. Завдання 2. Здійснить узагальнений опис заходів з реалізації психологічного супроводу батьків здобувачів освіти з ООП. Завдання 3. Підготуйте презентацію за темою «Технології психологічного консультування педагогів для роботи з батьками в інклюзивному класі».</p>		
<p>4. Згідно з розкладом</p>	<p>Тема 2.2. Психологічні умови побудови комунікації всередині Команди супроводу.</p>	<p>Практичне заняття / Face to face або <i>Online</i></p>	<p>Презентація, методичні рекомендації; методичні матеріали, що забезпечують виконання самостійної роботи слухачів; наочність та засоби технічного забезпечення.</p>	<p>№ 1; 5; 6; 11; 12; 17; 18; 20; 21; 22.</p>	<p>2 години. Завдання 1. Розробіть таблицю щодо психологічних умов побудови комунікації всередині Команди психолого-педагогічного супроводу. Завдання 2. Підготуйте презентацію за темою «Психологічний супровід педагогів інклюзивних класів». Завдання 3. Опишіть приклад емоційного включення педагогів у роботу в умовах інклюзії.</p>	<p>10 балів</p>	<p>Згідно з розкладом</p>
	<p>Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання</p>	<p>Самостійна робота</p>	<p>методичні рекомендації до самостійної роботи</p>	<p>Література до курсу, інформаційні ресурси</p>	<p>Підготувати проект «Збереження емоційної стійкості педагогів в умовах інклюзивної освіти» у контексті індивідуального дисертаційного дослідження</p>	<p>20 балів</p>	

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: презентація проекту, колоквиум, тестові та творчі завдання.

Форма контролю: **залік**.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою, складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається максимально 60 балів, і рейтингу з атестації (екзамен, залік) – 40 балів.

Критерії оцінювання. Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в навчально-методичній карті. Розподіл балів між видами занять (лекції, практичні /семінарські заняття, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і майбутнього доктора філософії на першому занятті.

Рівень знань оцінюється:

«відмінно» - здобувач дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, виконання завдань є правильним, творчим, демонструє знання матеріалу, проявляє активність і творчість у виконанні індивідуальних і колективних завдань;

«добре» - аспірант володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має тезаурус з основних тем курсу, проявляє активність у виконанні завдань різного типу;

«задовільно»- здобувач дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, помилки виправляє за допомогою викладача; враховується наявність конспекту, тезаурусу з дисципліни, виконання різних завдань (дослідницьких, творчо-пошукових тощо) групових завдань;

«незадовільно з можливістю повторного складання» - аспірант дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, має неповний конспект лекцій, пасивно або негативно проявляє себе у виконанні завдань.

При визначенні рейтингу здобувача враховуються бали, які він отримує під час семінарських, практичних занять та за самостійну роботу. Бали за поточну освітню діяльність визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 12, що становить не більше 60 сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни. Бали за підсумками проведення заліку або іспиту визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 8, що становить не більше 40 балів сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залікова робота	Сума
Модуль 1		Модуль 2			
T1	T2	T3	T4		
10	10	10	10	20	100

T1, T2 ... – теми модулів.

Примітка. Отримання 20 балів за індивідуальне завдання є необхідною умовою допуску здобувача до підсумкового семестрового контролю.

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 - 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35-59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота	01-34

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Абрамова Н.А. Подготовка педагогических кадров для обеспечения инклюзивного образования в Республике Саха (Якутия) / Н.А. Абрамова // Инклюзивное образование: методология, практика, технологии: Материалы международной научно-практической конференции (20— 22 июня 2011, Москва) / Моск. гор. психол.-пед. ун-т; редкол.: С.В. Алехина и др. 2011. С. 225-227.
2. Алехина С.В. Инклюзивное образование для детей с ограниченными возможностями здоровья // Современные образовательные технологии в работе с детьми, имеющими ограниченные возможности здоровья: монография / Н.В. Новикова, Л.А. Казакова, С.В. Алехина; под общ. ред. Н.В. Лалетина; Сиб. Федер. ун-т, Краснояр. гос. пед. ун-т им. В.П. Астафьева [и др.]. 2013. С. 71-95.
3. Баева И. А., Гаязова Л. А. Психологическая безопасность образовательной среды школы и ее психологопедагогическое сопровождение // Психологическая наука и образование: электрон. журн. 2012. № 3. URL: http://psyedu.ru/files/articles/psyedu_ru_2012_3_3015.pdf.
4. Вознюк О. В., Вознюк О. М. Основні аспекти професійнопсихологічної готовності педагога до праці в інклюзивному середовищі закладів загальної освіти // Актуальні проблеми педагогіки початкової школи в контексті освітньої реформи: зб. наукових праць учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Коломия, 30 листопада 2018 р.) / за заг. ред. Поясик О. І., Петрів О. П., Лаппо В. В. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. С. 101–108.
5. Вознюк О. М. Значення психологічного супроводу в інклюзивній освіті // Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції / За ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С. 61–66.
6. Гнедая, Т. Б. Профилактика профессионального выгорания у педагогов как фактор их психического здоровья [Текст] / Т. Б. Гнедая // Основы здоров'я. 2015. № 3. С. 23–27.
7. Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За ред. А.А. Колупаєвої. 2013. 224 с.
8. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах. К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2000. 150 с.
9. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. 2000. 312 с.
10. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. доповн. та переробл.: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. 2011. 272 с.
11. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.». 2012. 192 с.
12. Компанець Н. Відповідальність батьків щодо навчання дитини з особливими освітніми потребами URL: http://onp.ucoz.ua/news/vidpovidalnist_batkiv_shhodo_navchannja_d_itini_z_osoblivimi_osvitnimi_potrebami/2018-03-01-586
13. Луценко І. В. Організація психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/232-organzatsya-psihologchnogosuprovodu-dtey-z-osoblivimi-osvtnimi-potrebami-v-umovah>
14. Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : зб. наук. пр. / редкол.: Н.Г. Ничкало (голова), та ін. ; упоряд.: Н.Г. Ничкало, О.М. Боровік ; Ін-т пед. Освіти і освіти дорослих НАПН України. 2013. 456 с.
15. Педагогічна майстерність: підруч. / І.А. Зязюн, Л.В. Карамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І.А. Зязюна. 1997. 349 с.
16. Психологічний супровід інклюзивної освіти: методичні рекомендації / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. К.: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. - 92 с.
17. Сьюзан М. Кагілл, Сью Мітра. Побудова взаємин співробітництва заради реалізації потреб інклюзії. – Кара Delta Pi Res 44. 2008. № 4.
18. Формирование готовности студентов и педагогов к созданию психологически безопасной инклюзивной образовательной среды / Л.Г. Астахова,

- Е.Н. Буслаева // Педагогическое образование в России. 2016 . №1 . С. 116-121.
19. Чайковський М. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу / М. Чайковський // Педагогіка і психологія проф. освіти. 2012. № 2. С. 15-21.
 20. Чайковський, М. Вітчизняний досвід інтегрованого та інклюзивного навчання у системі вищої освіти / М. Чайковський / Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 2015. 1/33, 227– 232
 21. Черкасова С. А. Формирование психолого-педагогической готовности студентов-психологов к работе в системе инклюзивного образования // Известия ТулГУ. Гуманитарные науки. Вып. 1. Ч.1. Тула: Изд-во ТулГУ, 2012. С. 452-462.
 22. Четверікова Н. В. Актуальність проблеми збереження емоційної стійкості педагогів в умовах інклюзивної освіти: сучасний вимір / Н.В. Четверікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. 2017. том 1. вип. 3. С. 107–113.
 23. Четверікова Н. В. Інклюзивне навчання в ЗДО / Наталя Четверікова ; [ред. рада М. Мосієнко та ін. ; упоряд. Шаповал Т. А.]. 2018. 128 с.
 24. Четверікова Н. В. Інклюзивний клас у школі : психолого-педагог. аспекти роботи педагогів : [посіб.] / Наталя Четверікова ; ред. рада : М. Мосієнко [та ін.]. 2018. 134 с.
 25. Четверікова Н. В. Роль шкільного психолога як члена Команди супроводу інклюзивного процесу в закладі загальної середньої освіти // Internationalacademyjournal. WEB of SCHOLAR. 7(25), July 2018. Vol. 3. p. 40–50.
 26. Четверікова Н. Інклюзивний клас у закладі загальної середньої освіти. Нестандартні ситуації в інклюзивному класі / Наталя Четверікова // Завуч. 2019. Липень (№ 7). С. 10-23.
 27. Четверікова Н.В. Аналіз психологічних факторів у діяльності педагогів інклюзивної освіти як можливих чинників зниження їхньої емоційної стійкості / Н. В. Четверікова // Габітус. 2020 р., вип. 15, С. 223 – 229.
 28. Четверікова Н.В. Проблема педагогічної майстерності вчителя в умовах інклюзивної освіти / Н. В. Четверікова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / НАПН України. 2017. Вип. 1 (13). С. 302-313.
 29. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: Методичний посібник / Канадсько-український проект “Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні” / Уклад. С. Єфімова. 2013. 154 с.

Додаткова

1. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Конвенція ООН про права дитини. – [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
5. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22. 05. 2018 року № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>
7. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», від 15 серпня 2011 р. № 872 . - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#Text>

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека ІПООД [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipood.com.ua/e-library/>
2. Електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс].. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.